

**Голові спеціалізованої вченої ради
Д 26.891.02 Інституту підготовки кадрів
державної служби зайнятості України,
д.держ.упр., професору, ректору
Інституту підготовки кадрів державної
служби зайнятості України
Войтович Р.В.**

В І Д Г У К

офіційного опонента Покотило Тетяни Василівни,
кандидата наук з державного управління, доцента,
доцента кафедри управління персоналом та економіки праці
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України
на дисертацію Колеснікової Віти Вікторівни на тему:

«Державне сприяння професійній адаптації молодих фахівців через
систему неперервної освіти», яку подану до захисту у спеціалізовану вчену раду
Д 26.891.02 «Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України»
на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за
спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Вивчення дисертації, автореферату та опублікованих праць є підставою
для розгорнутої характеристики результатів дослідження Колеснікової Віти
Вікторівни та визначення його відповідності критеріям і нормативним вимогам
“Порядку присудження наукових ступенів” до дисертаційних робіт на здобуття
наукового ступеня кандидата наук з державного управління.

**Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами,
темами**

Актуальність дисертаційної роботи Колеснікової Віти Вікторівни на тему
“Державне сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему
неперервної освіти” обумовлена національними пріоритетами сучасного ринку
праці України. А саме, тенденціями розвитку висококонкурентної світової
економіки з постійним перерозподілом ринків збуту і розширенням можливостей
міжнародної трудової міграції в процесі формування світового ринку праці на
тлі депопуляції населення України й відповідно стрімкого зменшення відсотка
працездатного населення. Україна на сьогодні демонструє відставання від
європейських держав та від інших розвинутих держав світу у цьому питанні.

Незважаючи на наявність високоосвіченої робочої сили в Україні, на людський капітал припадає лише 34 відсотки національного багатства (середній показник у державах Європи та Центральної Азії – 62 відсотки), а продуктивність праці становить лише 22 відсотки продуктивності праці у державах Європейського Союзу. Причиною сповільненого розвитку України у цьому напрямі виокремлюється недостатня ефективність державного управління, яка полягає у повільних трансформаційних процесах та недостатній увазі супроводу цілісної системи професійної підготовки трудового потенціалу у відповідності до потреб ринку праці.

У проаналізованих дисертантом наукових працях спостерігається брак комплексних досліджень структурно-функціонального забезпечення державного стратегічного управління як на міжнародному, так і на державному рівнях, що ускладнює практичну реалізацію державних стратегій, тому автор намагається формувати нові напрямки наукових досліджень в сфері державного управління і започатковує нову сучасну структурно-функціональну модель державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців до професійної діяльності. Таким чином, дисертаційне дослідження Колеснікової В.В. актуальне з точки зору як теорії, так і практики державного управління.

Виходячи з цього, дисертація Колеснікової Віти Вікторівни, мета якої присвячена вирішенню наукової проблеми, що полягає у вирішенні науково-теоретичного завдання, що відображається у науково-практичному обґрунтуванні моделі державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти та розробленні на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення механізмів професійної адаптації молодих фахівців в Україні.

Дослідження проведено відповідно до плану науково-дослідної роботи Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України у межах наукової теми кафедри менеджменту освіти та права (кафедри публічного адміністрування та менеджменту освіти) Центрального інституту післядипломної освіти «Науково-методичні засади підвищення ефективності державно-громадського управління неперервною освітою в умовах суспільної трансформації в Україні» (0116U007183) і додатково підтверджує актуальність дисертаційної роботи та її прикладну значимість.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і
рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність**

Здобувачем обґрунтовано та розроблено нові наукові дослідження з теорії

та історії державного управління, що сприяло концептуальному баченню визначеної наукової проблеми та системному аналізу предмету дослідження. Поставлені завдання дослідження розкривають сутність наукової проблеми та дають змогу розробити методологічні засади щодо її розв'язання. Сформульовані автором нові наукові положення, а також сформульовані висновки щодо теоретико-методологічних засад державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців у системі неперервної освіти виділяються достатньою обґрунтованістю із використанням достатньої кількості теоретичного матеріалу, а також підтверджені практичною апробацією.

Досягненню мети дисертаційного дослідження сприяло чітке формулювання відповідних її формулюванню завдань, а саме:

- уточнити поняття в теорії державного управління, що розкривають сутність державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти, зокрема «професійна адаптація», «державне сприяння професійній адаптації молодих фахівців», «механізми державного сприяння» тощо;

- систематизувати погляди зарубіжних та українських науковців щодо дослідження механізмів державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти;

- представити структурно-функціональну модель державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців до професійної діяльності;

- проаналізувати законодавчі засади реалізації механізмів державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти;

- узагальнити процеси впровадження зарубіжного досвіду професійної адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти України;

- визначити специфіку професійної адаптації молодих фахівців до професійної діяльності в Україні та розробити практичні рекомендації щодо створення сприятливого середовища для їх адаптації;

- обґрунтувати напрями вдосконалення механізмів державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців до професійної діяльності в Україні та на їх основі розробити практичні рекомендації для органів державної влади та місцевого самоврядування щодо вдосконалення механізмів державного сприяння до професійної адаптації молодих фахівців в Україні.

Усі завдання виконані у повному обсязі, а їх результати відображено у загальних висновках. Окрім того чітко спостерігається їх висвітлення в наукових публікаціях, які регулярно видавалися протягом декількох років.

У першому розділі дисертаційного дослідження визначено сутність низки

понять, зокрема «державне сприяння професійній адаптації», «механізми державного сприяння професійній адаптації» та «професійна адаптація». Державне управління системою освіти потребує постійного вдосконалення в умовах мінливого середовища та передбачає запровадження системи правових, організаційних, адміністративних і регулятивно-контролюючих заходів держави, спрямованих на створення сприятливих умов для професійної адаптації молодих фахівців до трудової діяльності та їх підтримку. Установлено, що важливим є системний підхід до розуміння професійного розвитку, який охоплює такі ступені: професійне навчання, професійна адаптація, перепідготовка, підвищення кваліфікації, планування трудової кар'єри, професійно-кваліфікаційне зростання, формування кадрового резерву, оцінювання та атестація, службово-професійне зростання керівників та особистісний розвиток. Усі складові професійного розвитку здійснюються в певній послідовності в процесі неперервної освіти. З'ясовано, що неперервна освіта є постійно діючою системою професійної освіти, яку побудовано на ступеневій основі, завдяки чому різко розширюються можливості та підвищується рівень адаптації фахівців до умов навколишнього середовища, що надає можливість органам державної влади своєчасно реагувати на зміни потреб у життєдіяльності суспільства. Слід зазначити, що окремі елементи цієї системи виконують конкретні просторові завдання та перебувають у багатосторонніх зв'язках, які постійно оновлюються під час переходу з одного рівня на інший. Проаналізовані наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, виявлено, що останнім часом акценти у дослідженнях професійної адаптації змінилися: відбувся перехід від теоретичних до емпіричних досліджень і вивчення практичних психологічних умов професійної адаптації та до пошуку факторів, зокрема ролі управлінської складової, що спрямовано на успішну професійну адаптацію. Важливим у цьому процесі є державне сприяння професійній адаптації молодих фахівців, яке передбачає запровадження системи правових, організаційних, адміністративних та регулятивно-контролюючих заходів держави, спрямованих на створення сприятливих умов для професійної адаптації молодих фахівців до трудової діяльності та їх підтримку, де важливе місце посідає дуальна освіта, яка надає можливість поєднати теоретичну та практичну підготовку в процесі навчання. Головною вимогою в системі дуальної освіти є наявність кваліфікованих практиків-наставників та механізми оплати їх праці. Визначен механізм державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців у системі неперервної освіти містить у собі такі елементи: аналіз стану і тенденцій професійної адаптації молодих фахівців, визначення проблем, формування концепції, вибір моделі державної політики, визначення пріоритетних сфер і

напрямів сприяння професійній адаптації молодих фахівців у системі неперервної освіти, формування стратегії управління процесом адаптації та визначення заходів сприяння професійній адаптації молодих фахівців. Представлена структурно-функціональна модель державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців до професійної діяльності (рис. 1.2).

У другому розділі здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців у системі неперервної освіти, проаналізовано практичні аспекти застосування дуальної освіти, що реалізується у співпраці закладів вищої освіти й установ, підприємств та організацій; представлено результати дослідження щодо професійної адаптації молодих фахівців у системі неперервної освіти. Визначено, що участь як навчальних закладів, так і установ, підприємств та організацій у навчанні молодих фахівців може стати стимулом для підвищення якості освіти та покращення відповідності стандартам та якості ринку праці України. Система дуального навчання є корисною всім сторонам: організації отримують висококваліфікованих працівників, а здобувачі освіти роботу. Установлено, що дуальне навчання має чимало позитивних показників для всіх учасників партнерства, та визначено негативні чинники, зокрема такі: відсутність практичного досвіду зі своєї спеціалізації у молодого фахівця, через що роботодавець віддає перевагу досвідченому працівникові; низька кваліфікація випускників у більшості навчальних закладів країни; багатьом організаціям та підприємствам не вистачає соціальної відповідальності, особливо щодо забезпечення молодих фахівців житлом; не налагоджено діяльність державної інформаційної політики про потреби ринку праці, види зайнятості й вимоги роботодавців; недосконалість програм професійної адаптації молодих фахівців до ринку праці; наявність корупційних схем, бо відсутні конкретні показники, за якими відбувається відбір в організацію. Представлені результати соціологічного опитування на тему «Створення сприятливого середовища для професійної адаптації молодих фахівців». Об'єктом дослідження виступили 636 осіб, що мають досить різноманітні напрями діяльності. Метою опитування було вивчення важливих питань професійної адаптації молодих фахівців.

У третьому розділі розглянуто зарубіжний досвід впровадження механізмів державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців, визначено напрями запровадження сучасних інструментів адаптації персоналу, запропоновано рекомендації щодо вдосконалення механізму нормативно-правового забезпечення державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти. Серед іншого запропоновано ідеї до проекту Закону України «Про навчання та освіту дорослих», у якому необхідно

передбачити механізми державного сприяння взаємодії інституцій освіти та працедавців, зокрема збалансований розподіл витрат на освіту, підвищення кваліфікації персоналу чи його перекваліфікацію. Цей закон має передбачати право людини на освіту впродовж життя, підвищення кваліфікації персоналу чи його перекваліфікацію, рівний доступ до освітніх та інформаційних послуг незалежно від вікових та гендерних особливостей, визнання і підтримку неформального (непрофесійного) навчання та освіти дорослих, рівноправність суб'єктів різних форм власності у системі неперервної освіти. Закон України «Про навчання та освіту дорослих» має визначати механізми фінансування освіти дорослих, підвищення кваліфікації персоналу чи його перекваліфікацію на засадах інвестиційної привабливості. Необхідно передбачити видатки на професійний розвиток персоналу, надати можливість роботодавцям брати участь у фінансуванні неперервної професійної освіти, підвищення кваліфікації персоналу чи його перекваліфікацію; передбачити можливість одночасного фінансування з кількох джерел та передбачити право на індивідуальну відпустку фахівця на період навчання. Запропоновано органам місцевого самоврядування розробити та запровадити стратегію розвитку громади, в якій передбачити децентралізацію в управлінні освітою дорослих, зокрема створення умов для розвитку неформального і додаткового навчання та освіти дорослих. Внесено пропозицію розробити законодавче підґрунтя для закріплення вимог щодо координації і взаємодії різних суб'єктів діяльності у сфері навчання та освіти дорослих, зокрема створити при МОН структуру, яка координуватиме діяльність закладів навчання та освіти дорослих; сформувати законодавче підґрунтя щодо ідентифікації, визнання та оцінювання результатів неформальної освіти для сприяння професійному розвитку особистості. Створення цілісної системи навчання передбачає виконання таких пріоритетних завдань: запровадити систему механізмів підтримки національної системи освіти та залучення громадськості до процедури розроблення державної освітньої політики й до визначення переліку суспільно значущих послуг; сприяти здійсненню освіти з урахуванням інтересів та особливостей територіальних громад; забезпечити перехід до державно-громадського управління системою навчання з урахуванням усіх видів і форм навчання у закладах формальної і неформальної освіти; сприяти підтримці та реалізації регіональних і муніципальних програм щодо освіти осіб з обмеженими можливостями, налагоджувати співпрацю влади і громади для забезпечення права на освіту осіб з обмеженими можливостями з метою їх інтеграції в суспільство; запобігати масовому безробіттю шляхом залучення дорослих до опанування програмами особистісного та професійного розвитку, надання консультацій роботодавцям з метою випереджувального

перенавчання фахівців, яким загрожує звільнення, тощо.

Результати дослідження досягнуті завдяки комплексному використанню загальних і спеціальних підходів та методів, які відповідають сутності державного сприяння професійній адаптації та механізмам регулювання системи неперервної освіти. Виконані завдання у повній мірі розкривають мету дослідження та чітко відображені у сформульованих висновках.

Дисертація має логічну структуру, розділи та підрозділи сформовано відповідно до мети і завдань, що свідчить про достатню обґрунтованість наукових положень і висновків дисертаційної роботи.

Апробація результатів відбулася на численних вітчизняних та міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Низка загальних і спеціальних методів наукового пізнання, таких як аналіз і синтез, категоріальний аналіз, компаративний аналіз, індукція та дедукція, соціологічний аналіз, структурно-функціональний метод, методи порівняльно-історичного аналізу і наукового передбачення забезпечують достовірність результатів дисертаційного дослідження і його висновків.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що у роботі *вперше* розроблено й обґрунтовано структурно-функціональну модель державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців до професійної діяльності, що містить такі блоки: нормативно-правовий, який охоплює нормативно-правові акти, що регулюють соціально значимі аспекти життя, суспільства та відображає сучасний стан і перспективи розвитку системи вищої професійної освіти; методологічний, складовими якого є суб'єкт, об'єкт, цілі, чинники і принципи державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців до професійної діяльності; процесуальний, який охоплює етапи, фази, механізми, форми, засоби, методи, умови й особливості адаптації молодих фахівців до професійної діяльності; моніторинговий блок, який передбачає визначення критеріїв здійснення моніторингу, процедур та інструментів результатів оцінювання;

Удосконалено категоріальне поле понять, що розкривають сутність державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти в теорії державного управління, зокрема «державне сприяння професійній адаптації» і «професійна адаптація»; наукове обґрунтування механізму державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців у системі неперервної освіти, який містить у собі такі елементи: аналіз стану і

тенденцій професійної адаптації молодих фахівців, визначення проблем, формування концепції, вибір моделі державної політики, визначення пріоритетних сфер та напрямів сприяння професійній адаптації молодих фахівців у системі неперервної освіти, формування стратегії управління процесом адаптації, визначення заходів сприяння професійній адаптації молодих фахівців;

Набули подальшого розвитку перелік основних ризиків, які виникають у процесі державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців; узагальнення досвіду зарубіжних країн щодо впровадження механізмів професійної адаптації молодих фахівців; напрями державної підтримки професійної адаптації молодих фахівців в Україні; практичні рекомендації для органів державної влади та місцевого самоврядування щодо вдосконалення механізмів державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців в Україні.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження опубліковано в 11 наукових публікаціях, зокрема у 5 статтях, з яких 4 опубліковано у вітчизняних фахових наукових виданнях та 1 стаття – у періодичному виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку і Європейського Союзу. Додатково відображають наукові результати дисертації 6 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах. Опубліковані наукові праці повною мірою розкривають наукову новизну одержаних результатів.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Розроблені теоретичні положення та практичні пропозиції становлять науково-теоретичну основу для практики публічного управління в Україні. Основні положення дисертації можуть бути корисними під час викладання нормативних і спеціальних курсів із проблем розвитку професійної адаптації молодих фахівців в Україні.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено:

- у практичній діяльності Державного навчального закладу «Вище професійне училище №11 м. Хмельницького» щодо використання в діяльності, спрямованій на розвиток дуальної освіти (Довідка про впровадження № 01-19/421 від 04.11.2019 р.),

- Хмельницьким міським центром зайнятості, щодо запровадження укладання угод, різних процедур та проведених плідних заходів з вдосконалення взаємодії в процесі взаємодії щодо співпраці роботодавців та фахівців, що

знаходяться в пошуку роботи (Довідка про впровадження № 23-01/2008 від 31.10.2019 р.)

– Хмельницькою обласною державною адміністрації, щодо впровадження щорічного проведення конкурсу «Кращий за професією» серед працівників промислових підприємств галузі машинобудування. А також, інших численних заходів щодо підвищення ефективності працевлаштування молодих фахівців на підприємствах області. (Довідка про впровадження № 99/26-29-5065/2019 р.).

Оцінка ідентичності автореферату та основних положень дисертації

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог Порядку присудження наукових ступенів. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації і не містить інформації, яка відсутня в дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки та рекомендації повністю розкриті й аргументовані в тексті дисертації.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів та загальних висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації складає 265с. Обсяг основного тексту (без урахування сторінок, зайнятих рисунками) – 184с. Дисертація містить 20 рисунків, 8 таблиць. Список використаної літератури містить 219 джерел.

Значення одержаних результатів для науки і практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Основні положення та висновки доводять, що у дисертації розроблено наукові положення та отримано нові результати, які сукупно дають можливість розв'язати важливу наукову проблему, що полягає у розкритті й науково-практичному обґрунтуванні державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців у системі неперервної освіти, та розроблення на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення механізмів професійної адаптації молодих фахівців в Україні.

Отримані в дисертації положення, висновки та пропозиції мають теоретичне, практичне та методологічне значення та можуть бути використані практичній діяльності органів державного управління, в науково-дослідній роботі, а також у навчальному процесі.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості науково-теоретичних положень дисертаційної роботи, її цілісність і логіку викладення матеріалу, доречно зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи.

1. На стор. 24 автор дає визначення «молодих фахівців». Це є «випускники вищих навчальних закладів, яким присвоєно кваліфікацію фахівця з вищою освітою різних освітньо-кваліфікаційних рівнів і які працевлаштовані на підставі посвідчення про направлення на роботу [54]». Вони вважаються молодими фахівцями впродовж 3 років з моменту прийняття на роботу». У зв'язку з цим виникає запитання, чи відносяться до категорії «молодих фахівців» люди, які закінчили курси з перекваліфікації у зрілому віці?

2. На стор. 68, розділ 2.1. автор декларує установлені законодавством строки випробування. Чи повинні співпадати строки адаптації до професійної діяльності і строки випробування у фахівця?

3. В запропонованій автором Матриці SWOT-аналізу нормативно-правового забезпечення державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти (табл.2.1. стор. 75 дисертації) автор відносить до загроз «Удосконалення нормативно-правового поля в період нестабільної політичної та економічної ситуації в країні». Чому?

4. У розділі 3.1. автор розглядає досвід Німеччини, Франції, Нідерландів, Великобританії, Королівства Іспанії, Швеції, Чилі, США. Чи досліджувала автор досвід з державного сприяння професійній адаптації молодих фахівців в країнах СНД?

5. Додатки займають досить великий обсяг, можливо варто було б не дублювати бланк анкети, а вистачило б тільки результатів опитування.

Висловлені зауваження носять здебільшого дискусійний та рекомендаційний характер і не знижують високої оцінки представленої до захисту дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Колеснікової Віти Вікторівни «Державне сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти» є самостійним, завершеним науковим дослідженням. Одержані автором результати забезпечують нове вирішення науково-теоретичної проблеми, яка полягає у розкритті й науково-практичному обґрунтуванні державного сприяння

професійній адаптації молодих фахівців у системі неперервної освіти, та розроблення на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення механізмів професійної адаптації молодих фахівців в Україні.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертаційна робота Колеснікової Віти Вікторівни на тему: «Державне сприяння професійній адаптації молодих фахівців через систему неперервної освіти» цілком відповідає вимогам пп. 9, 10, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 656 від 19.08.2015), а її автор – Колеснікова Віта Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеню кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент –

кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри управління персоналом
та економіки праці
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України

Т. В. Покотило

Підпис засвідчую:

доктор соціологічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України
директор Харківського регіонального
інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України

Л. О. Белова

27.08.21р.